

Biskop Atle Sommerfeldt:

Salig er de som sørger

Da Nelson Mandela fikk Nobels fredspris sammen med Fredrik de Klerk i 1993, sto jeg og ventet på Kongens adkomst til Oslo Rådhus sammen med en fra Mandelas følge. Mens vi står der, tar han meg i armen og peker ut en mann fra de Klerks følge og sier:

”Den mannen torturerte meg på politistasjonen i Pretoria. Jeg synes egentlig ikke det er så greit å være sammen med ham her i Oslo og slett ikke at sjefen hans får prisen sammen med Mandela.”

Min samtalepartner sto trygt forankret i ANCs visjon om regnbuenasjonen Sør-Afrika. Men han var urolig for at talen om forsoning ville overskygge brutaliteten i apartheidregimets undertrykkelse og sannheten om de overgrep som personer hadde begått mot andre. De vakre ordene om det framtidige Sør-Afrika og Nelson Mandelas lysende personlighet, ville kunne skygge for alle dem som bar apartheidregimets grusomheter på sin egen kropp, i sitt eget sinn og sin egen familie. Tusenvis av foreldre som hadde mistet sine barn eller fått dem hjem etter tortur og overgrep, sto i fare for å bli oversett i frigjøringsjubelen.

I morgen markeres over hele landet ett-årsdagen for terrorhandlingene i Regjeringskvartalet og på Utøya. I alle landets kirker vil dagen bli markert. Flere steder er det egne arrangementer og NRK vil formidle fra hovedmarkeringene i Oslo, Utøya og Hole. Morgendagen er en nasjonal minnedag for de døde og sårede, i solidaritet med dem som opplevde terroren direkte og for deres nærmeste familie og venner. Gjennom rettsaken har enkeltpersonene trådd frem for oss. Vi har hørt både om de dreptes liv og om hvordan de ble drept. Overlevende fortalte hvordan de flyktet og ble skutt, hvordan de så venner og kjenninger bli drept, hvordan de har levd med skadene og bildene fra Regjeringskvartalet og Utøya. Vi har sett og hørt og tatt del i deres sorg.

Terrorhandlingen hadde en politisk og ideologisk motivasjon. Den rammet statsapparatet som tjener en samfunnsutvikling og et rettsamfunn terroristen vil bekjempe. Den rammet AUF som Arbeiderpartiets fremtidige ledere og fordi AUF-leiren på Utøya tydeliggjør et fellesskap som terroristen ikke vil se: et kulturelt, etnisk og livssynsmessige mangfold blant ungdom. Det er et fellesskap i samme tradisjon som erkebiskop Tutus visjon for det nye Sør-Afrika. Regnbuenasjonen kalte han det.

Terroristens hatefulle ideer om etnisk renhet, et monokulturelt og monoreligiøst samfunn og politisk motiverte voldsbruk, måtte vi ta synlig oppgjør med. Derfor samlet vi oss i hundretusener over hele landet, i rosetog og torgmøter, med lystenning og i åpne kirker om kjærlighet, demokrati, mangfold og åpenhet. Sammen med våre politiske og religiøse ledere avviste vi med våre føtter og sanger Brevviks handlinger og de verdiene han står for. Vi fremsto, med all vår øvrige uenighet, som én nasjon. Bildene gikk verden rundt og viste et mangfoldig fellesskap. Disse bildene dømte terrorens samfunnsyn tydeligere enn noen ord eller rettsavgjørelser kan gjøre. Vi avsa en folkekommando over Brevviks handlinger og holdninger, slik daværende biskop i Oslo (og Borg) Eivind Berggrav gjorde med Nasjonal Samling i pamfletten fra 1945.

I morgen og i dagene og årene fremover skal vi gjenta vår folkekommando over Brevviks verdier, ideologi og handlinger. Vi skal fortsette å bekjempe ideologier som karakteriserer mennesker som skadedyr og fremmer hat mellom mennesker og grupper av mennesker. Fra hele Europa får vi meldinger om at bevegelser med slik ideologi er på fremmarsj. Og

de er velkjente også i andre land og kulturer. Arnulf Øverlands karakteristik av nasjonalsosialistenes regime i Tyskland i 1937 er igjen relevant, også i Norge:

"De puster på hatets og ondskapens glør!

De liker å drepe, de frydes ved jammer,

de ønsker å se vår verden i flammer!

De ønsker å drukne oss alle i blod!

Tror du det ikke? Du vet det jo!"

Men i denne nødvendige og for vår nasjon livsviktige kampen, må vi aldri glemme de personene som bærer sårene fra terrorens ugjerninger i sine liv og på sine kroppar. Min sør-afrikanske samtalepartners refleksjon i skyggen av Mandela gjelder også for oss. De sørgendes raseri og desperasjon, fortvilelse og angst må ikke usynliggjøres. Klagen til Gud, myndigheter og oss andre skal respekteres og få lov til å lyde. Sorgens uttrykk må få leve slik hver enkelt finner det riktig for seg.

Sorg er ikke en sykdom som skal helbredes og bare kan overlates til profesjonelle fagfolk å håndtere. Sorg er menneskets bearbeiding av møtet med ondskap og tap, gjenkjennbar i beretninger om menneskers erfaringer i årtusener. Sorgens fortvilelse er en del av det å være menneske og tilhører derfor oss alle, skapt som vi alle er til fellesskap og mulighet til å gjøre det gode.

De som sørger, er salige og skal trøstes, sier Jesus i Bergprekenen i Matteusevangeliet kap.5. Det betyr at Gud selv tar i mot og aksepterer menneskers sorg så radikalt at Gud selv ble menneske og selv erfarte lidelse, sorg og død. Gud identifiserer seg med den som sørger, og trøster ved å utruste og myndiggjøre mennesker til å trøste. Men først og fremst betyr det at Gud ikke har noen annen forventning til den sørgende enn å la mennesket få sørge, dypt, inderlig og fullt ut på sin måte.

De som ble drept 22. juli 2011, de som løp for livet på Utøya og de som kravlet seg frem gjennom ruinene i regjeringskvartalet, ble forfulgt fordi de representerte institusjoner og bevegelser som bygger et samfunn på vei mot rettferdighet og fred for alle. De utøvde det oppdraget vi alle har fått om å forme verden med rettferdighet og fred for alle mennesker. Gud skapte oss til én slekt der vi alle er bærere av Guds bilde i verden. Vårt alles menneskeverd er derfor ukrenkelig og guddommelig. I Guds visjon skal "miskunn og sannhet møte hverandre, rettferd og fred kysse hverandre" i følge Salme 85.10 i Det gamle testamentet. Ondskapens handlinger bryter med denne visjonen. Derfor avslutter Jesus saligprisningene slik: "Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn. Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld, for himmelrike er deres".